

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

291

Rachunkowość a controlling

Redaktorzy naukowi

Edward Nowak

Maria Nieplowicz

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2013

Redaktor Wydawnictwa: Barbara Majewska
Redakcja techniczna i korekta: Barbara Łopusiewicz
Łamanie: Adam Dębski
Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:
www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,
The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,
a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon
http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się
na stronie internetowej Wydawnictwa
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2013

ISSN 1899-3192
ISBN 978-83-7695-389-2

Wersja pierwotna: publikacja drukowana
Druk: Drukarnia TOTEM

Spis treści

Wstęp	11
Małgorzata Białas , Wpływ rozbieżności między wynikiem liczonym metodą memoriałową i kasową na wycenę rynkową przedsiębiorstw.....	13
Adam Bujak , Pomiar efektywności systemu rachunkowości przedsiębiorstwa w oparciu o wskaźniki wykorzystania zasobów.....	23
Halina Buk , Koszty kalkulowane w taryfie energii elektrycznej.....	33
Andrzej Bytniewski , Podsystem CRM jako instrument rachunkowości zarządczej i controllingu.....	43
Michał Chalastra , Rachunek zysków i strat a wymogi zarządzania strategicznego.....	54
Halina Chłodnicka, Grzegorz Zimon , Wpływ kosztów upadłości na rentowność podmiotu gospodarczego	66
Marlena Ciechan-Kujawa , Koncepcja pomiaru odpowiedzialności społecznej przedsiębiorstw w sferze personalnej	82
Ksenia Czubakowska , Planowanie i kontrola w controllingu	94
Marcin Czyczerski , Wpływ funkcji personalnej na efektywność controllingu	106
Michał Dyk , Prognozowanie przychodów i kosztów według Boxa-Jenkinsa	115
Wiktor Gabrusewicz , Atrybuty współczesnego rachunku kosztów	125
Stanisław Gędek , Instrumenty wspomagające decyzje krótkookresowe w gospodarstwie rolnym	135
Robert Golej , Selekcja projektów nowych produktów w controllingu innowacji.....	147
Bartosz Góralski , Wycena marki metodą Brand-driven Earnings.....	160
Beata Iwasieczko , Wartość organizacji gospodarczej a efektywność IT a Cloud computing.....	169
Elżbieta Janczyk-Strzała , Perspektywy, bariery i możliwości rozwoju controllingu w uczelniach niepublicznych w świetle wyników badań.....	178
Krzysztof Piotr Jasiński , Wdrażanie controllingu ds. zarządzania ryzykiem w przedsiębiorstwie branży motoryzacyjnej.....	188
Magdalena Jaworzyńska , Wykorzystanie controllingu w praktyce zakładów opieki zdrowotnej.....	198
Marcin Jędrzejczyk , Rola produktywności pracy w planowaniu i controllingu działalności przedsiębiorstwa produkcyjnego	208
Angelika Kaczmarczyk , Zarządzanie kosztami w aspekcie wyceny bilansowej	219
Ilona Kędzierska-Bujak , Zbilansowana karta wyników a kompleksowa karta wyników i zarządzanie przez otwarte księgi – wybrane zagadnienia	227

Marcin Klinowski , Biuro wsparcia projektów jako nowy wymiar rachunkowości zarządczej	238
Marta Kołodziej-Hajdo , Koszty logistyki w procesie zarządzania przedsiębiorstwem	246
Ewelina Agnieszka Koltun, Anetta Kadej , Zastosowanie wskaźnika proporcji przy podatku naliczonym w spółdzielni mieszkaniowej	255
Robert Kowalak , Controlling w zakładzie gospodarowania odpadami	265
Mieczysław Kowerski , Dywidenda a wynik finansowy w ostatnim roku obrotowym	278
Wojciech Dawid Krzeszowski , Opodatkowanie wniesienia aportu lub sprzedaży zorganizowanej części przedsiębiorstwa	289
Jarosław Kujawski , Problemy językowe w Earned Value Management	298
Justyna Kulikowska , Controlling jakości jako instrument zarządzania przedsiębiorstwem	308
Paweł Kuźdowicz, Dorota Kuźdowicz , Integracja rachunkowości finansowej i zarządczej w systemie ERP	319
Mirosława Kwiecień , Paradygmaty współczesnej rachunkowości a controlling	331
Zbigniew Leszczyński , Narzędzia rachunkowości zarządczej w zintegrowanym programie redukcji kosztów w przedsiębiorstwie produkcyjnym	341
Grzegorz Lew, Paulina Wojtowicz-Maryjka , Optymalizacja kosztów działalności w grupach zakupowych	353
Paweł Malinowski, Małgorzata Kutylowska , Benchmarking jako nowoczesne narzędzie zarządzania w sektorze wodociągów i kanalizacji – Polska na tle innych krajów europejskich	364
Bożena Nadolna , Problemy walidacji badań jakościowych w rachunkowości zarządczej	380
Bartłomiej Nita , Stopa wzrostu przedsiębiorstwa w kontekście planowania finansowego	393
Michał Pietrzak , Potrzeba kontroli zarządczej w publicznych szkołach wyższych	404
Katarzyna Piotrowska , Rola rachunkowości w dostarczaniu informacji o procesach innowacyjnych zarządzającemu	415
Michał Poszwa , Koszty w rachunku wyniku podatkowego	425
Krzysztof Prymon , Praktyczne problemy ujmowania kosztów i przychodów z działalności rolniczej w aspekcie wprowadzenia podatku dochodowego w rolnictwie. Wyniki badań	435
Jolanta Rubik , Wybrane elementy controllingu w PKP SA	446
Paweł Rumniak , Jeden raport	457
Dariusz Ryszard Rutowicz , Strategia, model biznesowy i rachunkowość zarządcza jako komplementarne narzędzia identyfikujące źródła wartości przedsiębiorstwa	469

Marzena Rydzewska-Włodarczyk , Teoretyczne aspekty pomiaru wartości publicznej jednostek samorządu terytorialnego	481
Radosław Ryńca , Czynniki mające wpływ na ocenę projektów badawczych realizowanych w uczelni przez instytucje finansujące projekty oraz podmioty współpracujące z szkołą wyższą	494
Aleksandra Sulik-Górecka , Systemy wczesnego ostrzegania w controllingu strategicznym	503
Alfred Szydelko , Rola księgowego w controllingu przedsiębiorstwa	512
Łukasz Szydelko , Rachunkowość w przedsiębiorstwie zorientowanym procesowo – wybrane zagadnienia	522
Magdalena Szydelko , Benchmarking jako narzędzie wspomagające controlling w obszarze logistyki	531
Joanna Świerk , Wykorzystanie strategicznej karty wyników w procesie implementacji strategii uczelni wyższej na przykładzie UMCS	541
Adam Węgrzyn , Wieloletni model regulacji jako narzędzie zarządzania wartością przedsiębiorstwa na przykładzie operatorów systemu dystrybucyjnego gazu	552
Marcin Wierziński , Zasady analizy kosztów łańcucha wartości	564

Summaries

Małgorzata Białas , The effect of divergence between results calculated on an accrual basis and cash basis for market valuation of companies	22
Adam Bujak , The efficiency measurement of the enterprise's accounting system based on the resource-use indicators	32
Halina Buk , Calculated costs in the tariff of electric energy	42
Andrzej Bytniewski , CRM subsystem as an instrument of management accounting and controlling	53
Michał Chalastra , Profit and loss account and the requirements of strategic management	65
Halina Chłodnicka, Grzegorz Zimon , The impact of bankruptcy costs on profitability of an economic entity	81
Marlena Ciechan-Kujawa , The concept of measuring corporate social responsibility in the area of human resources	93
Ksenia Czubakowska , Planning and control in controlling	105
Marcin Czyczerski , The impact of HR function on the efficiency of controlling	114
Michał Dyk , Forecasting of incomes and costs with the method of Box-Jenkins	124
Wiktor Gabrusewicz , The attributes of modern cost accounting	134
Stanisław Gędek , Instruments supporting short time farms decisions	146

Robert Golej , Projects selection of new products in innovation controlling ..	159
Bartosz Góralski , Brand-driven Earnings method in trademark valuation ...	168
Beata Iwasieczko , Value Based Management versus effectiveness of Information Technology (IT) versus Cloud Computing.....	177
Elżbieta Janczyk-Strzała , Perspectives, barriers and opportunities for controlling in non-public Higher Education Institutions (HEIs) in view of the research results	187
Krzysztof Piotr Jasiński , Implementation of controlling for risk management in the company of the automotive industry	197
Magdalena Jaworzyńska , The use of controlling in health care units.....	207
Marcin Jędrzejczyk , Wage productivity in budgeting and controlling of the manufacturing company.....	218
Angelika Kaczmarczyk , Costs management in terms of balance sheet valuation	226
Iłona Kędzierska-Bujak , Balanced Scorecard versus Total Performance Scorecard and Open Book Management – selected issues.....	237
Marcin Klinowski , Project Support Office as a new dimension of management accounting.....	245
Marta Kołodziej-Hajdo , Logistics costs in the process of business management.....	254
Ewelina Agnieszka Kołtun, Anetta Kadej , The application of tax ratio accrued in the housing cooperative	264
Robert Kowalak , Controlling for the waste disposal plants	277
Mieczysław Kowerski , Dividend and the earnings in the last fiscal year	288
Wojciech Dawid Krzeszowski , Taxation of a contribution in kind or of the sales of an organized part of an enterprise.....	297
Jarosław Kujawski , Linguistic problems in Earned Value Management.....	307
Justyna Kulikowska , Quality controlling as an instrument in the company management.....	318
Paweł Kuźdowicz, Dorota Kuźdowicz , Integration of financial and managerial accounting in an ERP system.....	330
Mirosława Kwiecień , The paradigms of contemporary accounting vs. controlling	340
Zbigniew Leszczyński , Managerial accounting tools in integrated cost reduction program in production company	352
Grzegorz Lew, Paulina Wojtowicz-Maryjka , Cost optimization in purchasing groups.....	363
Paweł Malinowski, Małgorzata Kutyłowska , Benchmarking as a modern management instrument in water and sewage companies – Poland in comparison to European countries.....	379
Bożena Nadolna , Problems of validation of qualitative research in management accounting.....	392

Bartłomiej Nita , Corporate growth rate in the context of financial planning	403
Michał Pietrzak , The need of managerial control in public universities	414
Katarzyna Piotrowska , The role of accounting in providing a manager with information about innovation processes.....	424
Michał Poszwa , Costs in the tax result statement	434
Krzysztof Prymon , Practical aspects of presenting of costs and incomes concerned with agricultural activities in the context of income tax in agriculture. Research results	445
Jolanta Rubik , Chosen elements of controlling in PKP S.A.	456
Paweł Rumniak , One report.....	468
Dariusz Ryszard Rutowicz , Strategy, business model and management accounting as a set of complementary tools used for identifying sources of enterprise value.....	480
Marzena Rydzewska-Włodarczyk , Theoretical aspects of measuring public value of local government units.....	493
Radosław Ryńca , Factors affecting the evaluation of research projects at the university by funding agencies and entities cooperating with the institution of higher education	502
Aleksandra Sulik-Górecka , Early warning systems in strategic controlling	511
Alfred Szydelko , The role of an accountant in company controlling	521
Łukasz Szydelko , Accounting in process-oriented company – selected issues.....	530
Magdalena Szydelko , Benchmarking as a tool for supporting of controlling in the logistics area	540
Joanna Świerk , Using the Balanced Scorecard to implement the strategy of university on the example of UMCS	551
Adam Węgrzyn , The long term model of regulation as the tool in enterprise value management on the base of example of gas transmission operators	563
Marcin Wierzbiński , The rules of value chain cost analysis	577

Halina Chłodnicka, Grzegorz Zimon

Politechnika Rzeszowska

WPLYW KOSZTÓW UPADŁOŚCI NA RENTOWNOŚĆ PODMIOTU GOSPODARCZEGO

Streszczenie: Kontynuowanie działalności nie wyklucza istnienia w stosunku do niej poważnych zagrożeń. W artykule omówiono kwestie dotyczące klasyfikacji kosztów symptomatycznych, poszukiwania granicy, po której przekroczeniu koszty te będą miały wpływ na zagrożenie kontynuacji działania, a odpowiednio wcześniej zasygnalizowałyby istotne trudności i zakłócenia w działalności przedsiębiorstwa. Dokonano klasyfikacji kosztów symptomatycznych. Przebadano grupę podmiotów, określając, czy i jaki wpływ koszty upadłości mają na rentowność działalności, czy są istotne.

Słowa kluczowe: koszty, upadłość, rentowność.

1. Wstęp

Kontynuowanie działalności nie wyklucza istnienia dla niej poważnych zagrożeń, o których kierownik zobowiązany jest poinformować, sporządzając sprawozdanie. W jednostkach o niestabilnej sytuacji finansowej, gdy jednostka nie jest w stanie regulować swoich zobowiązań płatniczych w terminach, powstają dodatkowe koszty, nazywane kosztami upadłości. Rosnący udział kosztów upadłości byłby dla przedsiębiorstwa niekorzystny. Sprawozdanie z ujęciem kosztów upadłości powinno identyfikować i klasyfikować te koszty. Użytkownik takich informacji będzie mógł ocenić wpływy kosztów upadłości na koszty, przychody prezentowane w sprawozdaniu finansowym oraz dobór odpowiednich wskaźników. Może dobór odpowiednich wskaźników mógłby potwierdzić lub wyeliminować wpływ kosztów upadłości na zagrożenie kontynuacji działalności. To spowodowało podjęcie badań oceny jednego ze wskaźników – rentowności. Jednak celem badań i zarazem celem artykułu jest ocena rentowności łącznie z kosztami upadłości, również po wyeliminowaniu tych kosztów, i wykazanie, czy koszty te mają wpływ na rentowność podmiotu, czy warto je poddawać analizie w tym aspekcie.

2. Klasyfikacja kosztów upadłości

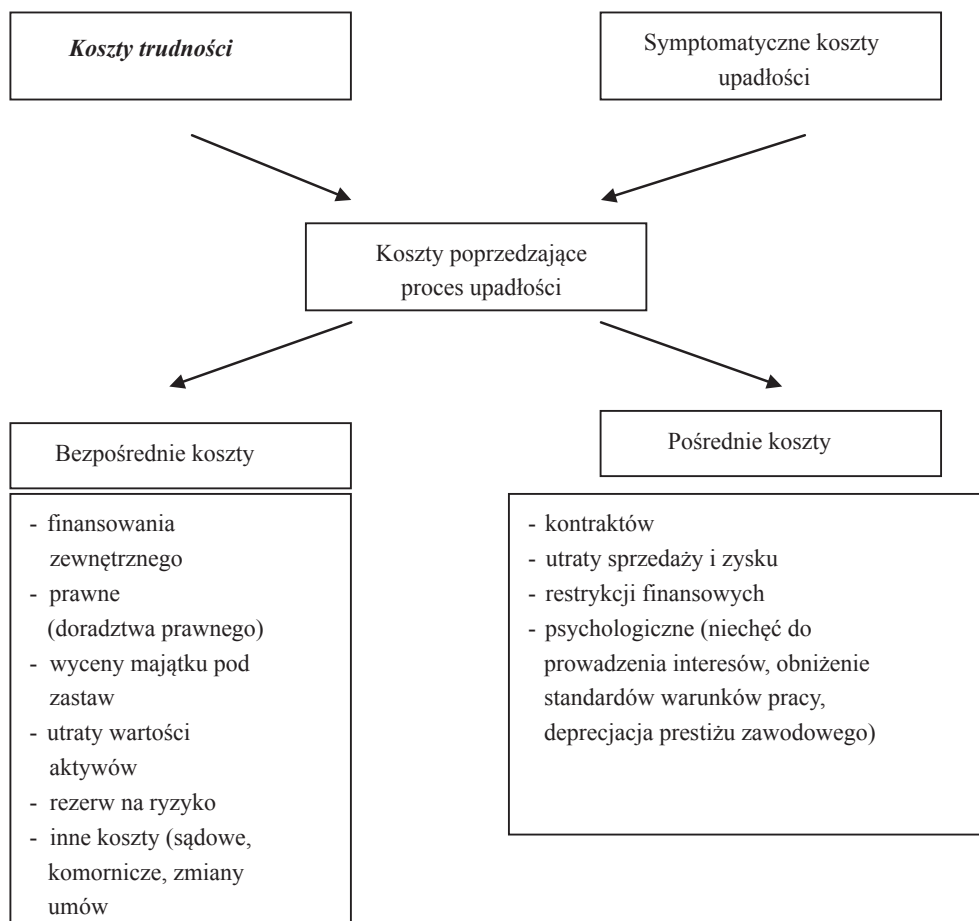
Już od wielu lat analitycy finansowi poszukują adekwatnych i odpowiednich objawów zagrożeń sytuacji finansowej przedsiębiorstwa, które odpowiednio wcześniej zasygnalizowałyby istotne trudności i zakłócenia w działalności przedsiębiorstwa i konieczność działań sanacyjnych. Objawy zagrożenia ciągłości prowadzonej jednostki gospodarczej mogą pojawić się nawet kilka lat przed nadejściem kryzysu. Proces osłabienia kondycji finansowej może przebiegać w sposób wolny, stopniowy i trudno dostrzegalny. Istnieją jednakże sytuacje, w których proces ten występuje gwałtownie i zauważalnie [Bednarski 2007, s. 166].

Problem oceny sytuacji finansowej przedsiębiorstwa stał się w związku z tym jednym z podstawowych elementów pracy wielu grup uczestników rynku finansowego. Przede wszystkim zainteresowani są tym głównie księgowi i dyrektorzy finansowi samych przedsiębiorstw, gdyż ich celem jest przeciwdziałanie niekorzystnym zjawiskom i procesom zarówno we wnętrzu jednostki, jak i w jej otoczeniu. Kolejną grupą są audytorzy (biegli rewidenci), ponieważ ocena sytuacji finansowej, a szczególnie oznaki zagrożenia kontynuacji działania powinny znaleźć odzwierciedlenie w raporcie z badania sprawozdania finansowego. Pozostałe grupy zainteresowanych oceną przedsiębiorstwa to banki, które podejmując decyzje o udzieleniu kredytu, sprawdzają zdolność regulowania zobowiązań przez kredytobiorców, akcjonariusze szacujący przyszłe korzyści z posiadania lub nabycia walorów danego przedsiębiorstwa, wierzyciele czy agendy rządowe sprawujące nadzór nad pewnymi jednostkami gospodarczymi.

Szybka orientacja w zakłóceniach w działaniu jednostki gospodarczej, spadku rentowności, czynnikach wpływających na obniżenie wskaźników oceniających poprzez system wczesnego ostrzegania, może pozwolić na skuteczniejsze pokonywanie powstałych trudności oraz dalsze im zapobieganie [Bednarski 2007, s. 6]. Modele służące do przewidywania upadku przedsiębiorstwa wzbudzają wciąż wiele dyskusji na temat ich rzeczywistej użyteczności. Krytycy wskazują na brak jasno sformułowanej teorii dotyczącej czynników wpływających na upadek przedsiębiorstwa. W jednostkach o niestabilnej sytuacji finansowej, gdy jednostka nie jest w stanie regulować swoich zobowiązań płatniczych w terminach, powstają dodatkowe koszty w postaci odsetek przeterminowanych lub nawet odsetek karnych i w tym momencie pojawiają się koszty trudności finansowych. Z czasem jednostka zaciąga następne zobowiązania, aż w końcu jest zmuszona uszczuplić swoje aktywa w związku z trudną sytuacją finansową. Rozpoczyna się niewypłacalność, koszty trudności finansowych stają się kosztami upadłości [Ross, Wester, Jordan 1991, s. 488], które powstają jeszcze przed procesem upadłości. Ponadto pojawiające się trudności sprzyjają dokonywaniu odpisów utraty wartości posiadanych aktywów w celu okazyjnego, koniecznego zbywania aktywów dla uzyskania środków pieniężnych. Koszty poprzedzające proces upadłościowy nazywane są często symptomatycznymi kosztami upadłości [White

1989; Jensen, Smith 1984, s. 10]. Koszty upadłości poprzedzające proces upadłości dzieli się często na dwie grupy [Jensen, Smith 1984, s. 10] (rys. 1):

- koszty bezpośrednie,
- koszty pośrednie.

Rys. 1. Klasyfikacja symptomatycznych kosztów upadłości

Źródło: opracowanie własne (szerzej: [Chłodnicka 2004, s. 19]).

Do pierwszej grupy należą koszty bezpośrednie związane z wystąpieniem trudnej sytuacji finansowej, do których zaliczyć można [Myers 1984]:

- koszty dodatkowych odsetek w związku z nieterminowymi płatnościami zobowiązań,
- koszty renegotjacji umów terminowych,
- koszty doradztwa prawnego,

- koszty wyceny majątku pod zastaw,
- koszty rezerw na ryzyko,
- koszty utraty wartości aktywów,
- inne koszty, np. sądowe, komornicze,
- koszty zmiany umów.

Poza kosztami bezpośrednimi, mierzalnymi, występują koszty pośrednie. Do tej grupy, obejmującej koszty pośrednie upadłości, należą [Myers 1984]:

- koszty kontraktów wynikające ze zmienności inwestycyjnej,
- utrata sprzedaży i zysku,
- koszty restrykcji finansowych stosowanych wobec przedsiębiorstw z trudnościami finansowymi,
- straty wywołane niechęcią do prowadzenia interesów z taką jednostką,
- obniżenie standardów warunków pracy pracowników,
- koszty deprecjacji prestiżu zawodowego kierownictwa podejrzanego o nieudolne zarządzanie.

Mierzalność tej grupy kosztów oczywiście jest trudniejsza, ale mogą one wpływać na pogarszanie się sytuacji podmiotu gospodarczego. Warto zwrócić uwagę, że poprzez pojawiające się kryzysy w gospodarce rynkowej wzrasta zapotrzebowanie na informacje o występujących kosztach upadłości, ale jeszcze przed procesem upadłości. Koszty upadłości można zdefiniować jako uprawdopodobnione zmniejszenie w okresie sprawozdawczym korzyści ekonomicznych o wiarygodnie określonej wartości, powodujące pogarszanie sytuacji finansowej jednostki gospodarczej, wiążące się z powstaniem dodatkowych obciążeń determinujących przyszły proces upadłości w formie zmniejszania wartości aktywów albo zwiększenia wartości zobowiązań lub rezerw [Chłodnicka 2007].

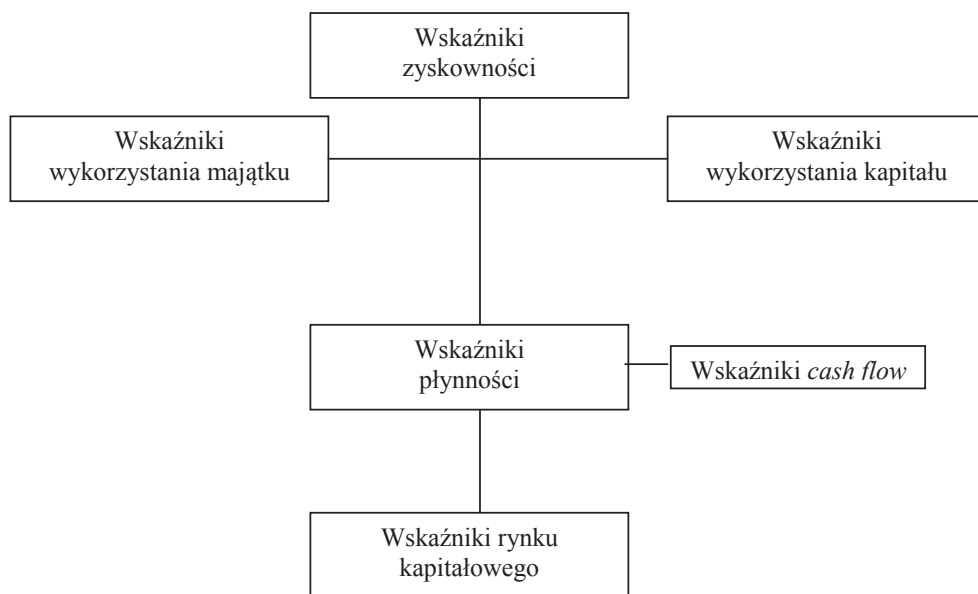
Analizie poddaje się podstawowe sprawozdania finansowe dotyczące oceny sytuacji finansowej [Chłodnicka 2007, s. 23]. Najczęściej stosowaną techniką jest analiza dyskryminacyjna, która stanowi jedną z metod empiryczno-indukcyjnych. Jednak techniki te nie są doskonałe, prawdopodobieństwo upadłości jest „przypadkowe”. Są również techniki, które pozwalają wprost ustalić prawdopodobieństwo upadłości oraz przetrwania, np. analiza logitowa. Ważna jest również interpretacja wyników. W przypadku analizy dyskryminacyjnej czy logitowej można dokonać interpretacji i ustalenia wpływu (analizując całościowo) uzyskanych składników modeli [Hołda 2010, s. 89]. Należy zadać sobie pytanie: Czy te wszystkie skomplikowane metody są „przyswajalne” dla przedsiębiorców, których nie stać na zatrudnienie analityków czy wynajem firm mogących zbadać, czy podmiot jest zagrożony? Może lepiej „szukać” metod prostszych, łatwiejszych, aby każdy przedsiębiorca mógł samodzielnie, sprawnie ocenić sytuację swojej jednostki?

3. Determinanty rentowności podmiotu gospodarczego

Pomiar sukcesu rynkowego tylko w aspektach maksymalizacji mierników finansowych może powodować fałszywe wyobrażenie o koniunkturze i konkurencyjności gospodarki. Jednak adaptacja do już zaistniałych zmian zwykle następuje z pewnym opóźnieniem czasowym, co może być przyczyną powstania zagrożeń lub utraty szans.

Uwidacznia się tu więc potrzeba tworzenia tzw. informacyjnych systemów wczesnego ostrzegania. Ich zadanie polega na wyprzedzającym informowaniu kierownictwa o prawdopodobnych zagrożeniach, przed którymi może stanąć przedsiębiorstwo, lub – jak to jest w przypadku systemów wczesnego rozpoznania – szans pojawiających się przed jednostką.

Ocenę sytuacji majątkowo-kapitałowej można przeprowadzić wykorzystując wskaźniki dynamiki i struktury majątku i kapitału. Konstrukcja tych miar oparta jest na typowej logice budowy wskaźników finansowych (rys. 2).

Rys. 2. Model analizy wskaźnikowej przydatny w badaniu sprawozdania finansowego

Źródło: [Micherda 1994].

Wielkościami miarodajnymi do oceny sytuacji ekonomicznej jednostki są zysk netto oraz sprzedaż wyrażona przychodami ze sprzedaży netto, czyli marża zysku netto, która informuje, jaką część zysku brutto łącznych przychodów ze sprzedaży generuje jednostka. Klasyczną miarą poziomu efektywności finansowej działalności

przedsiębiorstwa jest zyskowość majątku, stanowiąca relację zysku netto (efekt do majątku (nakład)). Oczekiwaną informację przynosi relacja zysku operacyjnego do aktywów.

Grupa wskaźników wykorzystania kapitałów pozwala badać poziom zadłużenia majątku danego podmiotu oraz jego zdolność do spłaty zaciągniętych zobowiązań. Wskaźnik ogólnego zadłużenia to stosunek wszystkich zobowiązań długo- i krótkoterminowych, rezerw oraz rozliczeń międzyokresowych do ogółu majątku jednostki [Engelhardt 2012, s. 185].

Wskaźnikiem w tej grupie jest też wskaźnik pokrycia odsetek zyskiem, który określa zdolność przedsiębiorstwa do spłaty odsetek w wymaganych terminach płatności. Jednostka charakteryzująca się niskim wskaźnikiem pokrycia odsetek oraz wysokim wskaźnikiem struktury pasywów na pewno popadnie w tarapaty finansowe i praktycznie nie będzie mieć szans na uzyskanie nowych kredytów.

Dynamiczną ocenę płynności finansowej oprócz należy na analizie rachunku przepływów pieniężnych (*cash flow*). Konieczność dysponowania przez jednostkę kapitałem obrotowym znajduje uzasadnienie w dążeniu do stałego utrzymania jej działalności. Pomiędzy majątkiem obrotowym a bieżącymi zobowiązaniami musi istnieć odpowiednia korelacja. Dotyczy to zarówno sum, jak i terminów upływniania pozycji aktywów i spłaty poszczególnych zobowiązań. Nadwyżka majątku obrotowego nad zobowiązaniami krótkoterminowymi jest z reguły wiarygodnym miernikiem dobrej sytuacji finansowej przedsiębiorstwa.

Omówione wskaźniki mają dużą wartość poznawczą przy analizie przedsiębiorstwa, nie są jednak wystarczającą podstawą do dokonania jednoznacznej i wiarygodnej oceny przedsiębiorstwa. Właściwa znajomość i interpretacja informacji o zagrożeniach, symptomów nadchodzących kryzysów jest kluczowym czynnikiem dla przedsiębiorstw, gdyż redukuje niepewność i ryzyko działalności gospodarczej oraz pozwala na wcześniejszą reakcję na nadchodzące niebezpieczeństwa.

Ogólnie symptom można zdefiniować jako pewien zewnętrzny sygnał wskazujący na pogarszanie się sytuacji lub możliwości pojawienia się niekorzystnego zjawiska. Symptomy nadchodzących kryzysów można podzielić na finansowe i niefinansowe. Wśród wielu przykładów symptomów o charakterze finansowym za najważniejsze uznać można [Stasiewski 1995, s. 157; Hadasik 1998, s. 46; Rutkowski 1994]:

- spadek rentowności (zarówno rentowności sprzedaży, jak i aktywów),
- spadającą płynność,
- wzrastający poziom zatrudnienia,
- znaczny spadek sprzedaży,
- istotne wydłużenie się przeciętnego okresu trwania należności.

Większość symptomów o charakterze finansowym jest odzwierciedlana przez wskaźniki finansowe. Wskaźniki te są wykorzystywane w modelach służących do przewidywania kryzysów i upadków przedsiębiorstw. Groźba popadnięcia w stan krytyczny jest bardzo ważnym czynnikiem skłaniającym do gospodarności i utrzy-

mującym przedsiębiorczość w rozsądnych granicach. Istnienie wielu różnorodnych metod analizy finansowej powoduje konieczność odpowiedniej ich klasyfikacji na podstawie różnych kryteriów [Nowak 2005, s. 43]. Stosuje się metody specyficzne dla tej dziedziny, a także metody przyjęte z innych dyscyplin naukowych, np. statystyki odpowiednio adaptowane do analizy zjawisk gospodarczych. Dobór odpowiedniej metody jest uzależniony od celu i przedmiotu badania, potrzeb informacyjnych oraz czasu na przeprowadzenie badania. Jedną z ważnych, a nawet najważniejszych analiz jest analiza rentowności. Ocena rentowności opiera się na analizie osiągniętego zysku przez jednostkę gospodarczą w badanym okresie. Wynik finansowy jako wielkość nie stanowi podstawy do oceny efektywności zarządzania przedsiębiorstwem. Daje tylko odpowiedź na pytanie, czy w danym czasie firma odnotowała zysk czy stratę. Z kolei relacja wyniku finansowego do różnych kategorii finansowych, takich jak: kapitał, majątek, sprzedaż, pozwala na formułowanie wniosków finansowych [Kusak 2006, s. 3]. Wskaźniki rentowności, inaczej zyskowości, pozwalają na dokonanie pomiaru sprawności działalności przedsiębiorstwa przez odniesienie zysku do wartości sprzedaży, aktywów, wkładu kapitału własnego. Analiza rentowności jest uważana za jedną z najważniejszych, gdyż [Wędzki 2006, s. 429]:

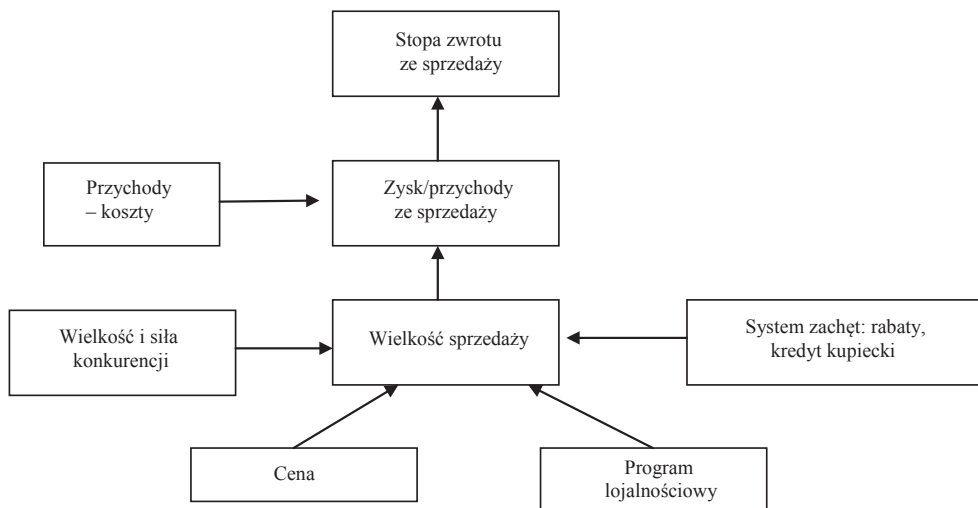
- 1) informuje o stopniu pomnożenia kapitału właścicieli,
- 2) wyraża funkcję celu przedsiębiorstwa, z którą powinny być zgodne wszystkie inne obszary działalności, takie jak płynność finansowa, sprawność działania,
- 3) umożliwi wykazanie czynników wpływających na wartość dla właścicieli.

Analiza rentowności jest zalecana w badaniu kontynuacji działalności przez biegłego rewidenta. Analiza rentowności narzuca konieczność porównania wielkości osiągniętych z wielkościami z okresów poprzednich lub planowanymi [Sierpińska, Jachna 2006, s. 195]. Dokonując analizy rentowności przedsiębiorstwa, najczęściej wykorzystuje się podstawowe wskaźniki rentowności:

- 1) wskaźnik rentowności sprzedaży,
- 2) wskaźnik rentowności aktywów ogółem,
- 3) wskaźnik rentowności kapitałów własnych.

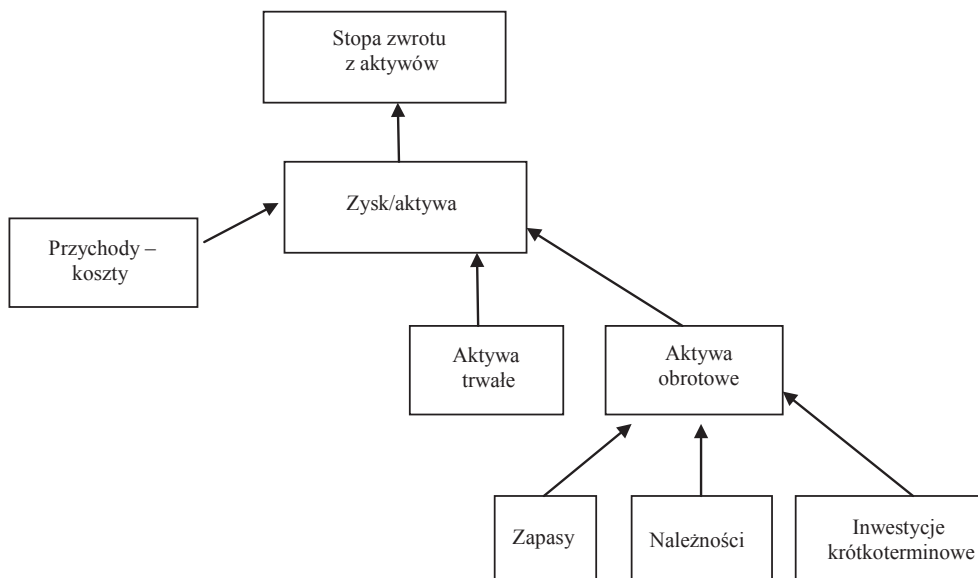
Wskaźnik rentowności sprzedaży jest narzędziem informującym o opłacalności sprzedaży i miarą sukcesów przedsiębiorstwa na rynku [Waśniewski, Skoczyła, s. 353]. Pokazuje, jaki poziom zysku generuje przedsiębiorstwo na jednostce sprzedaży netto. Najważniejszymi czynnikami determinującymi stopę zwrotu z przychodów ze sprzedaży jest wielkość i siła konkurencji, ceny i wielkość sprzedaży na danym obszarze, czyli relacje zachodzące między przedsiębiorstwem a rynkiem (rys. 3).

Bazą do prowadzenia działalności przez jednostkę gospodarczą jest majątek firmy [Nowak 2005, s. 169]. Zaangażowanie poszczególnych zasobów majątkowych powinno być więc jak najbardziej optymalnie wykorzystane. Narzędziem, które dostarcza informacji o efektywności wykorzystania majątku, jest wskaźnik rentowności aktywów ROA. Określa on zdolność aktywów firmy do generowania zysku. Czynniki determinujące stopę zwrotu z aktywów przedstawia rys. 4.

Rys. 3. Determinanty stopy zwrotu z przychodów ze sprzedaży

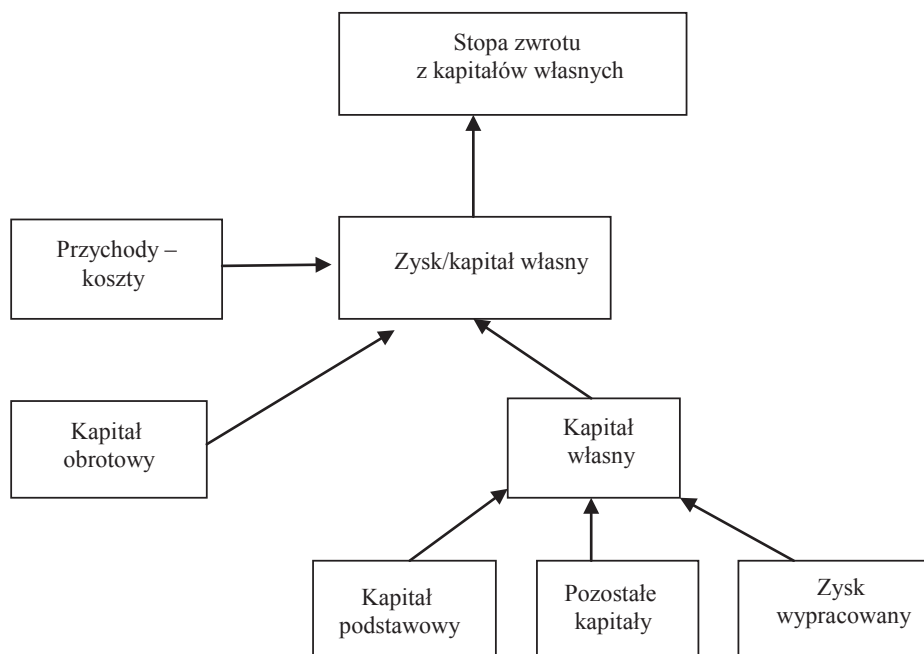
Źródło: opracowanie własne.

Rys. 4. Determinanty stopy zwrotu z aktywów

Źródło: opracowanie własne na podstawie: [Karpus 2006, s. 79].

Wskaźnik rentowności kapitału własnego jest to stosunek zysku do kapitałów własnych. Określa on efektywność funkcjonowania firmy bez uwzględnienia obcych źródeł finansowania. Pokazuje, jaki poziom zysku generuje jednostka kapitału własnego. Wysoki udział kapitałów obcych generuje koszty, które wpływają na obniżenie zysków. Optymalizacja struktur kapitałów ma decydujący wpływ na poziom tego wskaźnika, znaczący wpływ ma również efektywność zarządzania majątkiem (zwłaszcza kapitałem obrotowym, zaniedbania w tym zakresie i zła strategia zarządzania prowadzi do powstania niepotrzebnych kosztów), poziom sprzedaży i kosztów sprzedanych produktów [Karpus 2006, s. 79].

Rys. 5. Determinanty stopy zwrotu z kapitałów własnych

Źródło: opracowanie własne.

Budowa i zastosowanie pakietu wskaźników finansowych, które odzwierciedlałyby kształtowanie się kosztów upadłości oraz stan sytuacji finansowej, stanowi ważny problem zarządzania przedsiębiorstwem. Rozwijają się koncepcje rachunkowości, które między innymi powinny uwzględnić prezentacje w sprawozdaniach finansowych zarejestrowanej wielkości kosztów upadłości. Celem takiej prezentacji ma być unikanie fałszywych oczekiwań i niespodziewanych reakcji rynku, związanych z brakiem informacji. Sprawozdanie z ujęciem kosztów upadłości powinno identyfikować i klasyfikować te koszty. Użytkownik takich informacji będzie mógł ocenić wpływy kosztów upadłości na koszty, przychody prezentowane w sprawozdaniu finansowym.

Tylko w przypadku trafnego dokonania wyboru zestawu i samej konstrukcji wskaźników można uzyskać relatywnie poprawny obraz i stan sytuacji finansowej przedsiębiorstwa.

Prezentując próbę usystematyzowania wskaźników przydatnych w praktyce gospodarczej do zbadania kosztów upadłości, należy dokonać takiego wyboru wskaźników, by odpowiadały przyjętemu celowi badań. Takimi wskaźnikami, wykorzystywanymi między innymi do badań zagrożenia kontynuacji działalności, mogą być:

- koszty upadłości/koszty ogółem,
- zysk netto/kosztów upadłości.

Rosnący udział kosztów upadłości byłby dla przedsiębiorstwa niekorzystny. Ich wielkość powinna być kontrolowana, a przedsiębiorstwo w odpowiednim momencie może podjąć środki zapobiegające wzrostowi tych kosztów. Sprawozdaniem najlepiej obrazującym i klasyfikującym koszty upadłości byłby rachunek zysków i strat, w którym koszty mogłyby być zaprezentowane w osobnej pozycji w celu ich wyróżnienia¹.

4. Analiza rentowności a koszty upadłości

Gospodarka dynamicznie reaguje na zjawiska kryzysowe. W roku 2013 upadło już 328 firm, czyli oznacza to wzrost o 9% w stosunku do takiego samego czasu w roku 2012². Do zauważalnych obecnie przyczyn upadłości można zaliczyć m.in.³:

- recesję,
- wzrost bezrobocia,
- zmiany przepisów prawa (np. wycena wg wartości godziwej – Ustawa o rachunkowości, MSR/MSSF),
- spadek popytu rynkowego,
- silną konkurencję,
- niekorzystną zmianę cen,
- złe zarządzanie,
- nieudane inwestycje,
- i inne, np. złą politykę personalną itp.

Takie przyczyny powodują powstawanie kosztów upadłości (w oparciu o definicję tych kosztów w pkt 1 artykułu), jeszcze przed procesem upadłościowym, nawet poprzedzając o kilka lat ten proces. Warto więc monitorować te koszty poprzez wdrożenie rachunku kosztów upadłości w rachunku zysków i strat. Analizując przyczyny upadłości, można by przypuszczać, że spory udział w kosztach upadłości będą stanowiły koszty utraty wartości. Taką symulację zastosowano w badanych firmach,

¹ Szerzej: [Chłodnicka 2010, s. 18-32].

² [http://www.coface.pl/CofacePortal/ShowBinary/BEA%20Repository/PL/pl_PL/documents/Raport_Coface_Upadlosci_caly2012_data_02.01.2013_iUpadlosci_I_pol_2013_\(1.07.2013\).](http://www.coface.pl/CofacePortal/ShowBinary/BEA%20Repository/PL/pl_PL/documents/Raport_Coface_Upadlosci_caly2012_data_02.01.2013_iUpadlosci_I_pol_2013_(1.07.2013).)

³ Szerzej: [Korol, Prusak 2009, s. 78-79].

analizując, jaki wpływ miałyby te koszty na rentowność, czy taka informacja byłaby przydatna do oceny zagrożenia kontynuacji działania?

Według autorów artykułu jedynie umiejętna ocena sprawozdań finansowych powinna służyć prognozowaniu trudności ekonomicznych przedsiębiorstw. Byłaby to ocena dla przedsiębiorców łatwa, a przede wszystkim w miarę szybko ostrzegająca. W badaniach podjęto tylko ocenę rentowności łącznie z kosztami upadłości oraz po wyeliminowaniu tych kosztów, w celu oceny, czy te koszty wpływają na rentowność.

W badaniu do kosztów tworzących koszty upadłości były brane pod uwagę następujące koszty:

- odsetek,
- utraty wartości aktywów,
- tworzonych rezerw.

Badaniom poddano 36 firm budowlanych (hurtownie: usługi, produkcja) z całej Polski (według statystyk jest to branża najbardziej zagrożona upadłością). Okres badań to lata 2010-2011. Jest to czas najcięższy dla badanych firm. W tabeli 1 przedstawiono średnią rentowność za lata 2010-2011 oraz dynamikę rentowności w tym okresie. Wzrost dynamiki rentowności przychodów ze sprzedaży zanotowano w 33,3% firm, wzrost dynamiki rentowności aktywów wyniósł 19,44, a rentowności kapitałów własnych 29,78. Widoczny jest więc dalej efekt kryzysu finansowego w większości przebadanych przedsiębiorstw i niskie wzrosty rentowności. Ponadto porównano koszty upadłości do kosztów ogółem i zysku do pokrycia kosztów upadłości. Wyniki zaprezentowano w tab. 1.

Tabela 1. Wybrane wskaźniki rentowności i kosztów upadłości za lata 2010-2011

Rentowność	BB	Cupru	Eko Instal	H&I	Koned	Promo	Respol	Instalbud	Solar bin
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Rentowność sprzedaży									
Średnia	0,06	0,03	0,05	0,02	0,05	0,02	0,02	0,06	0,00
Dynamika	66,67	60,53	103,92	60,71	103,77	65,22	84,00	70,59	-66,67
ROA									
Średnia	0,12	0,08	0,11	0,07	0,13	0,03	0,03	0,10	0,00
Dynamika	73,33	52,88	93,58	69,88	82,88	61,90	72,50	70,49	-71,43
ROE									
Średnia	0,49	0,16	0,30	0,17	0,27	0,09	0,06	0,17	0,00
Dynamika	67,97	63,35	100,67	61,50	87,99	64,86	87,88	85,71	-86,33
% kosztów upadłości/ kosztów ogółem	0,50	0,30	0,60	0,10	0,10	0,00	15,51	0,60	0,20
% zysku netto/koszty upadłości	700,00	740,00	905,00	154,00	3684,00	0,00	159,00	734,00	63,13
Rentowność	Sanet	Polplus	Unim	InstŁom	Instalsan	Protore	Techgaz	Famex	Fema
Rentowność sprzedaży									
Średnia	0,06	0,07	0,03	0,03	0,03	0,08	0,03	0,0495	0,07
Dynamika	103,28	123,81	124,14	77,78	173,68	101,22	173,91	90,38462	90,54
ROA									
Średnia	0,15	0,16	0,06	0,09	0,04	0,23	0,07	0,1015	0,14

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Dynamika	102,05	117,01	105,36	76,70	347,37	114,29	160,00	84,54545	93,15
ROE									
Średnia	0,52	0,19	97,11	0,34	0,04	0,41	0,20	0,132	0,18
Dynamika	102,53	119,43	0,11	62,00	326,32	84,09	150,00	78,37838	86,60
% kosztów upadłości/ kosztów ogółem	0,30	0,00	2,40	0,01	0,00	0,90	0,00	0,02	0,02
% zysk netto/ kosztów upadłości	17180,00	47869,00	178,00	340,00	0,00	878,00	0,00	650,00	34943,00
Rentowność	AES	Gross	Radiator	Santerm	Saupol	Termo- pol2	Ther- mins	Akwa	Tim
Rentowność sprzedaży									
Średnia	0,04	0,02	0,07	0,02	0,04	0,01	0,06	0,04	0,08
Dynamika	95,35	57,14	60,22	425,00	48,21	33,33	111,54	97,30	61,76
ROA									
Średnia	0,10	0,04	0,13	0,03	0,09	0,03	0,15	48,67	30,92
Dynamika	91,35	54,72	42,13	294,12	34,59	34,21	108,90	0,04	0,13
ROE									
Średnia	0,13	0,13	0,20	0,14	0,12	0,05	0,32	0,20	0,21
Dynamika	90,84	53,14	35,45	189,80	49,68	39,74	96,95	109,90	56,87
% kosztów upadłości/ kosztów ogółem	0,20	1,30	0,00	2,00	0,30	0,00	0,90	0,09	0,10
% zysk netto/ kosztów upadłości	2138,00	138,00	0,00	160,00	841,00	0,00	639,00	391,43	6462,00
Rentowność	Arma	Basco1	Basco2	Ekoinstal	Eska	Neptun	Plastbud	Szoa	GRAST
Rentowność sprzedaży									
Średnia	0,08	0,03	0,07	0,05	-0,02	0,02	0,04	0,02	0,02
Dynamika	93,59	258,82	90,14	28,92	-600,00	38,24	97,73	95,24	146,00
ROA									
Średnia	0,17	0,16	0,15	0,09	-0,03	0,06	0,09	0,07	0,02
Dynamika	87,36	93,94	64,09	20,14	-446,67	37,08	90,82	84,81	12,82
ROE									
Średnia	0,32	0,30	0,31	0,31	-0,10	0,21	0,28	0,18	0,05
Dynamika	93,35	239,77	83,19	187,21	-530,43	36,57	119,92	82,83	11,46
% kosztów upadłości/ kosztów ogółem	0,30	0,10	0,30	0,60	1,50	0,00	0,70	0,00	0,50
% zysk netto/ kosztów upadłości	479,00	3142,00	1819,00	905,00	-2633,00	8769,00	606,00	0,00	32,00

Źródło: opracowanie własne.

Jak wynika z tab. 1 udział kosztów upadłości w kosztach ogółem kształtował się w granicach nawet od 0% do 15,5%, jednak w większości badanych firm koszty te są mało znaczące, ponieważ kształtują się około 1%. To z kolei wskazuje, że nie będzie to miało wpływu na rentowność. Jedynie w przypadku podmiotu Respol, w którym udział kosztów upadłości w kosztach ogółem wynosił kilkanaście procent (15,5%), wskaźnik rentowności po wyeliminowaniu tych kosztów wzrósłby dwukrotnie, tj. 0,04, to daje sygnał do monitorowania kosztów upadłości, ich wzrost

będzie bowiem powodował zmniejszanie się wskaźnika rentowności. Można zauważyć podobny wpływ wyeliminowania kosztów upadłości na rentowność kapitału własnego, który wzrósł z 0,06 do 0,16, kiedy zysk skorygowano o wyeliminowanie z kosztów ogółem kosztów odsetek, i koszty utraty wartości, które w tej jednostce wystąpiły. Ponadto sprawdzono udział procentowy wyniku netto (zysk/strata) do kosztów upadłości i wyniki kształtowały się od zera do kilkudziesięciu tysięcy procent. Najlepiej kształtowały się w firmie Pol-plus i Fema, gdzie wartość ta wynosiła kilkadziesiąt tysięcy. Były też jednak wyniki takie, jak 63,13% w firmie Solarbin, 32% Grast. Im wyżej, tym lepiej. Jednak taka informacja nie jest miarodajna co do kształtowania się kosztów upadłości, np. w firmie Eska udział procentowy zysku do kosztów upadłości jest ujemny i wynosi -2633% . Mogłoby to mylnie informować, że koszty upadłości stanowią wysoki udział, ale nie, ponieważ informacja o udziale kosztów upadłości w kosztach ogółem to tylko 1,5%, czyli znak „-” oznacza, że jednostka na całokształcie działalności poniosła stratę. Z tego można wnioskować, że analiza zysku do kosztów upadłości jest mało znacząca, jednak dosyć istotną informacją mogą być dane procentowe kosztów upadłości w kosztach ogółem, które będą miały przetworzenie na rentowność. Niemniej jednak, analizując tylko te dwa wskaźniki, już można sprawnie wstępnie oszacować, czy generujące się koszty upadłości zagrażają jednostce, czy nie, bez dokonywania trudnych, pracochłonnych i kosztownych analiz. Oczywiście do dokładnej analizy potrzebne byłyby inne wskaźniki, ale to będzie tematem kolejnych publikacji.

5. Zakończenie

Szeroki krąg odbiorców informacji finansowej we współczesnym świecie implikuje potrzebę ciągłych poszukiwań coraz to doskonalszych narzędzi decyzyjnych. Istotną cechą gospodarki rynkowej jest permanentna i trudna do przewidzenia zmienność otoczenia zewnętrznego przedsiębiorstwa. Uwidacznia się więc potrzeba tworzenia tzw. informacyjnych systemów wczesnego ostrzegania. Ich zadanie polega na wyprzedzającym informowaniu kierownictwa jednostki o prawdopodobnych zagrożeniach, przed którymi może stanąć przedsiębiorstwo, lub – jak to jest w przypadku systemów wczesnego rozpoznania – szans pojawiających się przed przedsiębiorstwem na poprawienie sytuacji, decyzje muszą się opierać na racjonalnych przesłankach w celu wyeliminowania błędów w ich podejmowaniu. Można to uzyskać dzięki wiedzy o symptomach zbliżających się zagrożeń. Wiedzy tej dostarcza bogaty zbiór narzędzi analizy finansowej.

- Pojawienie się niestabilnej sytuacji prowadzi do przerwania zasady kontynuacji. Skutkiem przerwania tej właśnie nadrzędnej zasady rachunkowości może być upadłość.
- W jednostce o niestabilnej sytuacji finansowej, gdy nie jest ona w stanie regulować swoich zobowiązań płatniczych w terminach, powstają dodatkowe koszty w postaci odsetek przeterminowanych lub nawet odsetek karnych, pojawiają się

koszty trudności finansowych. Z czasem jednostka zaciąga następne zobowiązania, aż w końcu jest zmuszona uszczuplić swoje aktywa. Rozpoczyna się niewypłacalność, koszty trudności finansowych stają się kosztami upadłości. Koszty te powstają jeszcze przed procesem upadłości i można je nazwać symptomatycznymi kosztami upadłości. Po rozpoczęciu procesu upadłości, symptomatyczne koszty upadłości stają się kosztami upadłości.

- Przeprowadzone badania empiryczne wykazały, że symptomatyczne koszty upadłości w okresie prowadzonej działalności są nieznaczne i stanowią ok. 1% kosztów działalności operacyjnej, ale już wzrost kosztów do kilkunastu procent może spowodować spadek rentowności, a brak ich wydzielonej ewidencji powoduje, że są one „rozproszone” i mało widoczne. Z przeprowadzonych wywiadów z księgowymi i syndykami w badanych jednostkach wynika, że nie zwraca się uwagi na zarachowane koszty z tytułu utraty wartości aktywów, odszkodowań, kar, odsetek, wyceny, licytacji jako na koszty upadłości. W badanych jednostkach uwzględniono tylko koszt odsetek, rezerw i utraty wartości (o innych kosztach nie było informacji), dlatego wskazane jest, aby stosować rachunek kosztów upadłości, najlepiej w formie ewidencyjnie zintegrowanej. Rachunek kosztów upadłości zwiększy walory poznawcze informacji kosztowych.
- Ponadto dokonano sprawdzenia, jak kształtuje się zysk netto do kosztów upadłości, co określa zdolność podmiotu działającego pokrycia kosztów upadłości. Z badań wynika, że w zaprezentowanych firmach kształtowało się to różnie – od kilkuset do kilkudziesięciu procent. Można wyciągnąć wniosek, że firmy, w których ten zysk w relacji do kosztów upadłości wynosi kilkadziesiąt procent już powinny zwracać uwagę na możliwość wystąpienia trudności finansowych.
- Zostały przeprowadzone porównania wskaźników rentowności z kształtowaniem się podobnych wyliczeń opartych na takich wskaźnikach, ale po wyeliminowaniu kosztów upadłości. Wyniki okazały się bardzo zbliżone, co pozwala stwierdzić, że wskaźniki rentowności nie potrafią wykazać zbliżających się trudności.
- Nasuwa się wniosek, że koszty upadłości są głównie związane z zagrożeniem utraty płynności finansowej, poniesieniem straty w działalności bieżącej, utratą możliwości zaciągania niezbędnych kredytów i pożyczek, ale to może być tematem innych publikacji.

Właściwe zidentyfikowanie i pomiar kosztów upadłości niewątpliwie pozwoliłoby wcześniej zareagować na zbliżające się trudności. Ważne też jest, aby identyfikacja tych kosztów odbywała się w sposób jasny i prosty dla przedsiębiorców małych i średnich.

Literatura

- Bednarski L., *Analiza finansowa w przedsiębiorstwie*, PWE, Warszawa 2007.
- Chłodnicka H., *Koszty upadłości – klasyfikacja, pomiar i prezentacja*, IV Ogólnopolskie Seminarium Doktorskie Rachunkowości i Finansów, WSFiR, Sopot 2004.
- Chłodnicka H., *Regulacje prawne procesu upadłościowego, a potrzeby ich zmian*, „Forum Rachunkowości” nr 3, 2007.
- Chłodnicka H., *Sprawozdawczość finansowa a zagrożenie kontynuacji działania*, [w:] *W poszukiwaniu źródeł finansowania rozwoju przedsiębiorstw oraz jednostek samorządu terytorialnego w warunkach kryzysu finansowego*, t. II, *Ryzyko a zarządzanie finansami organizacji gospodarczych*, red. J. Ostoj, Wyższa Szkoła Bankowości i Finansów w Bielsku-Białej, Bielsko-Biała 2010.
- Engelhardt J., *Zasady oceny działalności gospodarczej przedsiębiorstw*, CeDeWu, Warszawa 2012.
- Hadasik D., *Upadłość przedsiębiorstwa w Polsce i metody jej prognozowania*, Zeszyty Naukowe, Seria II, Zeszyt 153 Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań 1998.
- Hołda A., *Perspektywy rozwoju modeli ostrzegających przed upadłością*, Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości Stowarzyszenia Księgowych w Polsce, t. 56(112), Warszawa 2010.
- Jensen M.C., Smith C.W., *The Modern Theory Corporate Finance*, McGraw-Hill Book Company, Harvard University Press, 1984.
- Karpuś P., *Zarządzanie finansami przedsiębiorstw*, UMCS, Lublin 2006.
- Korol T., Prusak B., *Upadłość przedsiębiorstw a wykorzystanie sztucznej inteligencji*, CeDeWu, Warszawa 2009.
- Kusak A., *Decyzje finansowe firmy. Metody analizy*, C.H. Beck, Warszawa 2006.
- Micherda B., *Wykorzystanie analizy wskaźnikowej do badania sprawozdania finansowego*, „Rachunkowość” 1994, nr 4.
- Myers S.C., *Capital Structure Puzzle*, „Journal of Finance” 1984, no 39.
- Nowak E., *Analiza sprawozdań finansowych*, PWE, Warszawa 2005.
- Ross A., Wester R.W., Jordan B. D., *Fundamentals of Corporate Finance*, Irwin, Homewood 1991.
- Rutkowski A., *Prognozowanie zagrożeń upadłością na podstawie sprawozdań finansowych*, „Nasz Rynek Kapitałowy” 1999, nr 4.
- Sierpińska M., Jachna T., *Ocena przedsiębiorstw według standardów światowych*, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa 2006.
- Stasiewski T., *Upadek przedsiębiorstw – przyczyny, symptomy i metody przewidywania*, Zeszyty Teoretyczne Rady Naukowej, SKwP, 1995, nr 33.
- Waśniewski T., Skoczylas W., *Teoria i praktyka analizy finansowej w przedsiębiorstwie*, FRR w Polsce, Warszawa 2004.
- Wędzki D., *Analiza wskaźnikowa sprawozdania finansowego*, Kluger, Kraków 2006.
- White M.J., *The Corporate Bankruptcy Decisions*, „Journal of Economic Perspective” 1989, vol. 3, no 2.
- Zarzecki D., *O metodach oceny zagrożeń bankrutem i możliwościach ich wykorzystania w Polsce*, [w:] *Rynek kapitałowy. Skuteczne inwestowanie*, pod red. W. Parczyńskiego, cz. I, Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2000.

THE IMPACT OF BANKRUPTCY COSTS ON PROFITABILITY OF AN ECONOMIC ENTITY

Summary: Continuation of an activity does not exclude the existence of serious threats. In the article there are discussed the issues concerning the classification of symptomatic costs, searching for the limit after which exceeding these costs will affect the threat of activity continuation and much earlier could inform about the major difficulties and disruptions to business operations. The classification of symptomatic costs has been done. A group of entities has been surveyed determining whether and what impact these costs have on the profitability of business and if they are important.

Keywords: costs, bankruptcy, profitability.